

Sociální trojčlennost v 21. století

Tomáš Boněk

Naše civilizace je nesmírně bohatá a mocná. Postupně ovládla na mnoha úrovních a mnoha způsoby celý svět. Svým poznáním pronikáme do stále jemnějších souvislostí pozemského i vesmírného bytí. Technika nám dává netušené možnosti. Evropský či euro-americký člověk se cítí být hrdým pánem světů. A přesto! Neměli bychom na prahu třetího tisíciletí napsat spíše „cítit“? Nové století začalo vpravdě podivně. Jako by nám živly, podrobená hmota, ponížené národy a kultury a vposledku i naše vlastní zraněná a hladovějící duše začaly ukazovat, zač je toho loket.

Člověk svým vědomím a svou vůlí nenávratně zasáhl do přirozeného a moudrého řádu světa a následky jeho činů postupně zrají v neblahé plody, které – jak se zdá – na nás ve stále větší míře začínají dopadat. To vše platí v neposlední řadě i pro mezilidské vztahy a uspořádání společnosti. Je přirozené, že v takové situaci roste napětí a nervozita.

Jako by všechny principy moudré vlády založené na tradičních – možná odvěkých – hodnotách vzaly za své. Čím dál tím víc lidí cítí, že je něco zásadně špatně a že se něco musí stát. Jenže, kde jsou a jací by měli být vládcové budoucnosti? Nebo už není vládců třeba a budeme si vládnout sami?

Politický systém zrozený definitivně z vývojových zvrátů osmnáctého a devatenáctého století, založený výhradně na nízkých lidských vlastnostech a většinou se vysmívající tradičním morálním a duchovním hodnotám (byť často ještě za zády) se zdá být poměrně rezistentní.

Jestliže někteří současní politici hovoří o tradičních či konzervativních hodnotách, pak jde o nebezpečnou iluzi, anebo o jejich účelové zneužití. Poslední politické události v naší zemi ukazují stále jasněji prázdnotu i sílu současného politického uspořádání. Pomocí peněz, moci, anebo sexu lze zjevně zkorumpovat téměř kohokoli. Tyto tři pilíře jsou základními motivy mediálního života moderních pseudoelit, které pak tyto své pseudohodnoty prostřednictvím sdělovacích prostředků a vlastním příkladem přenášejí na široké vrstvy obyvatelstva. O tom všem bylo již napsáno mnoho. Ti, kdo naznačené problémy začínají vnímat, však jsou proti tomu zatím většinou zcela bezmocní. Potíž je v tom, že zatímco na popisu problémů se většinou shodnou, zásadně se rozcházejí v návrzích možných řešení.

Co s tím? Jedním z možných východisek by mohl být společný zápas za práva občanské společnosti a za svobodu vzdělávání. Středověká práva vyhrazená universitám by se měla rozšířit na celé školství. Duchovní život, kultura, školství a náboženství nemůže a ani nesmí být tržní. Je třeba vést hluboké rozhovory o tom, jak věci jsou a mají být a začít měnit atmosféru zdola. V pluralitní a multikulturní společnosti to jistě není lehké, ale možné to je. Takto otevřený prostor by se mohl stát místem rozhovorů, do kterých nebudeme vstupovat s hotovými koncepty a neměnnými názory. Musíme se naučit naslouchat a v rozhovoru se snažit pochopit různé aspekty či úhly pohledu na společný problém. Rozpad starých struktur v sobě skrývá určité nebezpečí. Může se totiž stát, že místo příčin budeme zkratkovitě řešit následky. Zdánlivě tak tu a tam něco vyřešíme či oddálíme, ale pravděpodobně tak zároveň zvětšíme problémy, které nastanou v budoucnosti. V každém z nás dřímají netušené síly, které dokáží změnit svět.

Zakladatel antroposofie Rudolf Steiner (1861 – 1925) ve dvacátých letech dvacátého století zdůrazňoval, že má-li nastat pozitivní změna, pak musí dojít k ozdravení a harmonizování poměru mezi hospodářstvím, politikou a kulturou. Každá z těchto tří částí sociálního organismu má svůj specifický a nezastupitelný úkol a každá z nich potřebuje ke svému zdravému rozvoji v rámci celku určité podmínky. Rudolf Steiner po I. světové válce rozvinul nauku o trojčlennosti sociálního organismu, ve které ukázal, že tři ideály Velké francouzské revoluce VOLNOST – ROVNOST – BRATRSTVÍ nelze vztahovat ke všem oblastem života stejně. Svoboda se vztahuje ke kulturní a duchovní sféře (do které zahrnoval i školství), rovnost musí vládnout před zákonem a bratrství v hospodářství. Společnost je zdravá a životaschopná v té míře, ve které tyto tři složky v jejím rámci spolupracují a vzájemně se podporují. Jeho kniha Základní body sociální otázky měla v letech 1919/1920 velký ohlas.

V několika vydáních bylo rychle prodáno přes 80 000 výtisků. Anglický novinář Wilson Harris o ní 16. září 1920 v „Daily News“ napsal:

„Každý přemýšlející člověk na kontinentu diskutuje o významné knize, kterou vydal začátkem tohoto roku jeden pozoruhodný muž. Dr. Simons, ministr zahraničních věcí, označil plán, který z obsahu této knihy vyplývá, za jedinou obranu proti bolševizmu. Dr. Beneš, ministr zahraničí Československa, jeden z nejúspěšnějších a nejschopnějších organizátorů malých států, měl tuto knihu ve Spa před sebou na stole. Venizelos ji četl. Každý, kdo něco znamená, ji četl.“ [...] Jestliže kniha zůstala (v Anglii) v posledních dvou měsících bez zájmu, nebylo by řádné studium nyní žádnou špatnou věcí, neboť, čím násilněji hrozí znamení doby pádem starého společenského zřízení, tím významnější jsou působivé návrhy Dr. Rudolfa Steinera.“

Jeho myšlenky jsou podle našeho názoru aktuální i dnes.

Shrnutí:

Idea sociální trojčlennosti je vším jiným než šablonou, než nějakým standardním receptem „pro všechny časy“. Musí být aplikována způsobem tvůrčím, nikoli dogmatickým. To ovšem v sobě samozřejmě skrývá nebezpečí spekulativní libovůle, neboť můžeme podlehnout pokušení uplatňovat nějaké vlastní oblíbené představy jako „tvůrčí metamorfózu trojčlennosti“. To nás může zavést velice daleko od podstaty původní myšlenky.

Není vyspekulovanou utopií, která by se měla lidstvu vnutit, nýbrž jde o něco vyzorovaného, kvalita, po které společnost podvědomě touží.